

GÖTEBORGS UNIVERSITET

KANDIDATUPPSATS I EUROPAKUNSKAP

Personröstning i Sverige - Hur resonerar väljarna kring personröstning till Europaparlamentet och riksdagen?

Författare: Richard Kettunen Brown

Handledare: Linda Berg

VT-15

Abstract

This article analyses the decision of Swedish voters to cast, or not, a preference vote in the European Parliament elections and/or the national elections. Previous research shows that various structural and individual factors have a positive impact on the propensity to cast a preferential vote. On a structural level, factors such as type of election, personalisation of politics, media and election campaigns could affect the voters when deciding whether to cast a preferential vote or not. On an individual level, factors such as political interest, candidate proximity and party identification could also affect the voters. There are vast statistical data showing how many and which voters, depending on social background, are more likely to cast a preferential vote, but researchers have yet not found out what exactly motivates the voters to either cast a preferential vote or not. All in all, this article attempts to show the diversity of motivations behind preference voting and draw general patterns by interviewing Swedish voters.

Keywords: European Parliament elections, Swedish national elections, preferential vote

Sökord: Europaparlamentsval, Europaval, riksdagsval, personröstning, personval

Titel: Personröstning i Sverige – Hur resonerar väljarna kring personröstning till Europaparlamentet och riksdagen?

Författare: Richard Kettunen Brown

Handledare: Linda Berg

Termin: VT-15

Antal ord: 10428

Innehåll

1. Inledning.....	5
1.2 Syfte och frågeställning	6
2. Teori och tidigare forskning	7
2.1 Strukturella faktorer.....	8
2.1.1 Valens karaktär	8
2.1.2 Personifiering	10
2.1.3 Media och Valrörelser.....	11
2.2 Individuella faktorer	13
2.2.1 Politiskt intresse	13
2.2.2 Kandidatkännedom	14
2.2.3 Partiidentifikation	15
2.3 Analysschema	16
3. Metod	18
3.1 Design.....	18
3.2 Val av intervjupersoner	19
3.3 Intervjuer	21
4. Resultat.....	22
4.1 Strukturella faktorer.....	22
4.2 Individuella faktorer	26
5. Slutsatser	31
Referenslista	33
Bilaga: Intervjuguide.....	35

Tabellförteckning

Tabell 1.1 Översikt av intervjupersoner.....	20
--	----

1. Inledning

Personröstning är en form av politiskt deltagande som är ganska jämnt fördelat mellan olika sociala grupper i samhället. Personröstning är också en form av politiskt deltagande som inte är så resurskrävande. Det har inte heller så stor betydelse vilket kön du tillhör, i vilken ålder du är eller hur din utbildningsnivå ser ut. Detta gäller i både Europaparlamentsvalen (hädanefter EUP-valen) och riksdagsvalen (Oscarsson & Holmberg, 2010:186). Däremot kan det finnas en hel mängd andra faktorer som spelar roll om man väljer att personrösta eller inte. Orsakerna kan vara personliga, som saknar någon som helst politisk förankring och som kan variera från person till person. Dock finns det mycket statistik om hur många och vilka som personröstar utifrån deras partitillhörighet, sociala bakgrund och en mängd andra faktorer. Däremot finns det lite forskning där väljarna i djupare intervjuer berättar hur de resonerar när de väljer att personrösta eller ej. Det faktum att andelen som personröstar i EUP-valen är avsevärt högre än i riksdagsvalen väcker nyfikenheten att ta reda på varför så är fallet och vilka motiv som ligger bakom.

Att jämföra hur väljarna ser på EUP-valet respektive riksdagsvalet är viktigt med tanke på Europaparlamentets ökade befogenheter och EU:s försök till att minska det demokratiska underskottet. Som det enda supranationella parlamentet med direktval är Europaparlamentet ett mäktigt lagstiftande organ (Hix & Höyland, 2013:171). Det kommer dock förmodligen att ta lång tid innan europeiska väljare likställer EUP-valen med de nationella valen. Det här är inte bara en svensk fråga utan gäller i alla medlemsländer. Beroende på hur det nationella valsystemet ser ut i ett land kan även andelen som personröstar variera, vilket i sin tur kan påverka benägenheten att personrösta även i EUP-valen. Av den anledningen är det intressant att undersöka hur svenska väljare själva ser på de olika valen och hur de resonerar när det gäller personval i både EUP-val och riksdagsval.

Sedan personröstningen (kan även kallas personval eller personkryssning) introducerades i riksdagsvalet 1998 och i EUP-valet 1995, har väljare visat svagt intresse att personrösta i riksdagsval medan andelen varit högre i EUP-valen. Mellan åren 1998 och 2014 har andelen väljare som personröstat i riksdagsval legat på mellan 22 procent som lägst och 29,9 procent som högst (Oscarsson & Holmberg, 2013:272; Berg & Oscarsson, 2015:8-9). I EUP-valet har personröstningen legat på så högt som 66,2 procent 1999 och 50 procent nu i det senaste valet

2014 (Berg & Oscarsson, 2015:8-9). Det finns skillnader som delvis kan förklara det fenomenet med att det är färre som röstar och de som röstar också är de som personröstar i riksdagsvalet (Oscarsson & Holmberg, 2010:179). EUP-valet handlar om endast tjugo mandat till Europaparlamentet, vilket leder till att partierna bara går fram med ett begränsat antal kandidater på en gemensam lista över hela landet. Det begränsade antalet kandidater kan således också få mer uppmärksamhet jämfört med kandidaterna i riksdagsvalen. Det är inte heller partiledarna som är ansiktena utåt när det kommer till de enskilda kandidaternas valkampanjer. Samtidigt har det också funnits en tendens att partierna försöker locka väljare genom att låta kända partimedlemmar kandidera för en plats i Europaparlamentet (Oscarsson & Holmberg, 2010:184). Oscarsson och Holmberg (2013:381) hävdar att det just är de okända kandidaterna till riksdagen som är orsaken till den låga andelen personröster. Trots att väljarna fått ökat inflytande i valprocessen till riksdagen har personvalsinslaget inte fått ut sin fulla potential. Sverige har dock ett valsystem med relativt svagt personvalsinslag i jämförelse med andra europeiska länder (Karvonen, 2004) och rent historiskt sett har de svenska väljarna varit ideologiskt trogna och partiljåla i stor utsträckning (Oscarsson & Holmberg, 2013:164). Däremot menar vissa forskare att politiken eventuellt håller på att förändras mot mer personifiering av de enskilda kandidaterna när partiidentifikationen generellt minskar (Karvonen, 2010). Trots detta är partierna fortfarande i fokus i det svenska valsystemet och kandidaterna representerar först och främst partierna.

1.2 Syfte och frågeställning

Tanken med denna studie är att komplettera tidigare forskning och bidra till en teoriutveckling genom att undersöka hur väljare själv resonerar angående personröstning. Syftet är att få en djupare bild över vad som får väljare att personrösta, eller avstå, i EUP-valen och/eller riksdagsvalen, samt hur de två olika valen skiljer sig åt i väljarnas ögon vad gäller personröstning, bortom vad tidigare forskning och teori har visat. Undersökningen är designad för att fånga väljarnas egna reflektioner om varför de väljer att personrösta eller avstå från att personrösta. Syftet är även att få väljarnas syn på Europaparlamentet, riksdagen och valen till dessa två lagstiftande institutioner för att sedan sätta det i en vetenskaplig kontext baserad på ett teoretiskt ramverk utifrån strukturella och individuella faktorer. Trots att mitt område är relativt utforskat, kommer jag att använda mig av strukturella och

individuella faktorer från tidigare forskning inom väljarbeteende som skulle kunna ge oss ytterligare förståelse hur väljare resonerar och argumenterar kring personröstning.

Mina frågeställningar formuleras;

- Hur resonerar väljarna om strukturella faktorer i EUP-val respektive riksdagsval?
- Hur resonerar väljarna om individuella faktorer i EUP-val respektive riksdagsval?
- Hur motiverar väljarna sina beslut att personrösta, eller inte, i EUP-val och/eller riksdagsval?

Frågeställningarna har som avsikt att få fram intressanta fynd som visar vad som får väljare att personrösta och vad som får de att avstå från att personrösta, samt att belysa oss med valens skillnader ur väljarnas synvinkel som skulle kunna ge oss en inblick i hur väljarna resonerar kring personröstning i respektive val.

2. Teori och tidigare forskning

Kapitlet redogör för uppsatsens potentiella teoretiska underlag: Strukturella och individuella faktorer. Jag har identifierat de mest förekommande faktorerna och teoretiska perspektiven från tidigare forskning inom liknande forskningsområden för att skapa mig ett teoretiskt ramverk som möjligtvis skulle kunna kopplas till mina kommande empiriska fynd. Forskningen om personröstning fokuserar å ena sidan på strukturella faktorer som på systemnivå skapar olika förutsättningar för olika val där forskningen också oftast är av komparativ art och fokuserar på skillnader mellan olika valsystem. Ur ett strukturellt perspektiv har jag valt att fokusera på valens karaktär, personifiering av politik, valrörelser och media. Den andra delen handlar om de individuella faktorerna där forskningen har jämfört väljare inom samma valsystem där jag kommer att fokusera på politiskt intresse, partiidentifikation och kandidatökändhet. Kapitlet avslutas med en presentation av analysens schemat där teorin kopplas till den här uppsatsens problemformulering. Eventuella forskningsluckor belyses även och de mest relevanta aspekterna och faktorerna för teoriutvecklande kvalitativa intervjustudier i Sverige diskuteras.

2.1 Strukturella faktorer

2.1.1 Valens karaktär

De strukturella faktorerna hjälper till att skapa en teoretisk bakgrund till väljarbeteendet i EUP-valen och riksdagsvalen. Det strukturella, vare sig det handlar om valens karaktär eller valrörelsernas utformning, skapar vissa förutsättningar för väljare. Väljare kan bli influerade av det strukturella och kan agera därefter. Jag har valt att belysa några strukturella faktorer som jag anser relevanta för min undersökning. EUP-valet och riksdagsvalet skiljer sig åt på många sätt ur ett strukturellt perspektiv. Först och främst är det betydligt färre som röstar i EUP-valen jämfört med riksdagsvalen. I EUP-valet 2009 röstade endast 45.5 % jämfört med riksdagsvalet 2010 där valdeltagandet var hela 85 % (Oscarsson & Holmberg, 2010:9, Oscarsson & Holmberg, 2013:19). Det svaga deltagandet kan möjligtvis förklaras med att väljare ser EUP-valet som ”andra rangens val” där det inte står lika mycket på spel som i riksdagsvalet. De nationella partiernas motivation att engagera väljare och spendera pengar på kostsamma valkampanjer återspeglas i valdeltagandet, framförallt under år då EUP-valet inte infaller under samma år som riksdagsvalet (Flickinger & Studlar, 2007:386). Om de nationella partierna fortsätter att se på EUP-valet som ett mindre viktigt mellanårsval med syftet att ge en fingervisning till kommande riksdagsval riskerar väljarnas band till EU-parlamentarikerna förbli svag (Hix & Höyland, 2013:184). De nationella partierna som har representanter i Europaparlamentet har ett ansvar att engagera sina väljare i pan-europeiska frågor som direkt berör Sverige som land. Bristen på information och engagemang skulle delvis kunna förklara det låga valdeltagandet och väljarnas syn på EUP-valen jämfört med riksdagsvalen. EU, som institution, får också mycket mindre uppmärksamhet i media jämfört med riksdagen och de nationella angelägenheterna. Inför EUP-valet 2009 handlade cirka 10 procent av nyhetsrapporteringen i dagstidningarna om EU och dess institutioner (Schuck et al., 2011:47). Om nyhetsrapporteringen och informationen om EU fortsätter att vara låg tyder ingenting på att svenska medborgare skulle börja intressera sig för pan-europeiska angelägenheter som känns så långt borta. Schuck et al. (2011:50) poängterar också att EU fortfarande är alltför avlägsen aktör som saknar band med de europeiska medborgarna.

Hobolt & Spoon (2012) lyfter fram ytterligare två aspekter på hur EUP-valen skiljer sig från de nationella valen. De menar på att europeiska väljare tenderar att antingen proteströsta eller rösta ”ärligt” i EUP-valen. Att proteströsta innebär att man kanske inte är nöjd med den nuvarande regeringen i landet eller att man motsätter sig landets medlemskap i EU. Oavsett vilket, så försöker väljaren att hitta en alternativ väg för att göra sin röst hörd. Det är också ofta så att mindre partier blir överrepresenterade i jämförelse med de nationella valen (Hobolt & Spoon, 2012:702). Den andra aspekten är väljarnas tendens att rösta ”ärligt”. Med det menas att väljarna röstar mer taktiskt i de nationella valen för att det är så mycket som står på spel. Inför EUP-valen, som då inte skulle vara av samma betydelse, resonerar väljarna att det finns utrymme att rösta så som man egentligen tycker utan att behöva ta hänsyn till hur regeringen kommer att se ut. Det kan jämföras med Piratpartiet som år 2009 vann två mandat genom att just vara ett *nischparti* med ett par frågor som man drev hårt (Oscarsson & Holmberg, 2010:10). Det har även visat sig att mindre partier klarar sig bättre i EUP-valen än i de nationella valen även i andra EU-länder (Hix & Marsh, 2007:497). Denna forskning säger en del om det låga valdeltagandet och ger en del teoretisk bakgrund till hur väljare kanske resonerar när de ska rösta.

Det finns även skillnader i personröstningens konkreta effekter i de två valen. I EUP-valen har kandidater kryssats upp på listorna och blivit invalda. I EUP-valen 1999, 2004 och 2009 blev sammanlagt sju kandidater invalda med kraft av personröstningen (Oscarsson & Holmberg, 2010:179). I riksdagsvalen ser det annorlunda ut, dels för att det är färre som personröstar och dels för väljarna har en stark tendens att personrösta på kända kandidater som redan är på en valbar plats (Oscarsson & Holmberg, 2013:268). I riksdagsvalen har således antalet kandidater som kryssats förbi någon annan kandidat på partilistan varit mycket låg. Tolv kandidater 1998, tio 2002, sex 2006 och åtta 2010, vilket är proportionellt sett mycket lägre än i EUP-valet (Oscarsson & Holmberg, 2013:270). Valsystemens utformning skiljer sig åt en del. För att bli varse om väljarna är medvetna om valsystemens utformning är det lämpligt att låta väljarna själva komma till tals och berätta hur de uppfattar valsystemens utformning. Hur insatta är väljarna egentligen på hur valsystemens utformning skiljer sig åt?

2.1.2 Personifiering

Om det skett en personifiering inom politiken är en omdiskuterad fråga. Tekniken inom media går framåt och det individuella får allt mer utrymme i samhället. Varför skulle det inte återspeglas inom politiken som ska vara en spegelbild av samhället? Jag menar att oavsett om det är medvetet eller inte, så kan politiken ha rört sig mer mot personifiering. Sveriges inträde i EU gav oss ett till val som redan från början var ett personval och 1998 infördes personvalsinslag i de nationella valen som möjliggjorde personifiering. Personifiering av politiken kan definieras som ett fenomen som lyfter fram enskilda politiker på bekostnad av partier och kollektiva identiteter. Forskare som Driessens & Raeymaeckers (2010) och Strömbäck (2010) ser personifiering som en interaktion mellan media och politik där Driessens & Raeymaeckers (2010) också listar olika typer av personifiering. Personifiering kan ses ur ett institutionellt perspektiv där valsystem med inslag av personval kan skapa förutsättningar för ökad personifiering, det kan även ses ur ett medialt perspektiv där individen hamnar i fokus vilket också skulle kunna ha ett samband med den minskande partiidentifikationen hos väljare (Driessens & Raeymaeckers, 2010, 315-316).

Karvonen (2010) har undersökt om valsystemsreformer har ökat personifieringen inom olika länders valsystem på partiernas bekostnad. Karvonen (2010:48-49) undersökning visar dock att det inte skett någon personifiering inom svensk politik medan personifieringen syns tydligare i andra länder där också personvalsinslaget är större. De europeiska länder som, enligt Karvonen (2010), hade noterbar ökning av personifiering var Belgien, Finland och Irland. I Belgiens fall handlar det om olika reformer som genomförts för att stärka kandidaternas ställning samt att regionala kandidater varit historiskt sett starka. I Finlands fall handlar det om att valsystemet är utformat på ett sätt som tvingar väljare att rösta på kandidater vilket gör det oundvikligt att ha kandidaten i centrum, dessutom har premiärministern fått ökade befogenheter sedan maktfördelningen mellan premiärminister och president ändrades vilket lett till mer medial uppmärksamhet. I Irland ökar personifieringen mest på grund av deras valsystem som främjar personröstning samt leder till minskad partiloyalitet som flyttar uppmärksamheten till kandidaterna (Karvonen, 2010:102-103). Frågan om personifiering splittrar forskarkåren vilket gärna tyder på frågans komplexitet. Personifiering av politiken är säkert ingenting som kommer ta över politiken och begrava

partipolitiken, däremot kan det tänkas finnas en utveckling som sätter kandidaterna i centrum på ett annorlunda sätt än tidigare.

2.1.3 Media och Valrörelser

De svenska valkampanjerna har historiskt sätt varit väldigt particentrerade (SOU, 1999:79). Möjligheten att personrösta har dock förändrat balansen mellan partier och kandidater. Inte nog med att väljarna fick vara med och, till viss del, bestämma vilka kandidater som röstades fram, samtidigt introducerades naturligtvis även personvalskampanjer. Valkampanjerna som tidigare enbart handlade om att mobilisera väljarna, har med den minskade partiidentifikationen istället börjat handla om de enskilda kandidaternas flitighet i att vinna röster (Bjerling, 2012:108). Det bör också påpekas att det finns en distinktion mellan *valkampanjer* och *valrörelser*. Valkampanjer handlar om organiserade försök att informera och påverka hur väljare ska rösta och valrörelser handlar om tidsperioder då interaktionen mellan politiska aktörer, medieaktörer och väljare är ovanligt intensiv och synlig (Strömbäck, 2009:230).

Den digitala erövringen har satt sina spår på hur vi är vana att få direktrapporter om allt och alla. Media sitter på en enorm makt att påverka väljare och skapa opinion. Som en del av en strukturell förändring har media blivit en dominant kanal för information och propaganda. Karvonen (2010) menar att medias logik favoriserar personer framför abstrakta frågor och intressen. Media, framförallt TV, fokuserar på kandidaterna där frågorna får ett "ansikte" vilket också leder till att partier har fått börja nominera kandidater som skulle kunna bli omtyckta av väljarna (Van Aelst et al., 2008:206). Medias påverkan i allmänhet, och TV:s påverkan i synnerhet visar inga tecken på försvagning, tvärtom skapar nya mediala kanaler ännu fler möjligheter att öka personifieringen av politiken (Karvonen, 2010:4). Men det är inte bara media som bevakar och granskar vad som händer inom politiken. Nu är det även politikerna själva som gör sig själv tillgängliga och synliga via nya mediala kanaler som facebook och twitter. Politikerna sitter själv i en position där de lättare kan ha direkt interaktion mellan sig själva och väljarna och göra sig populära bland de som aktivt följer kandidaterna på facebook eller twitter och på så sätt värva till sig potentiella röster.

Strömbäck (2009) har studerat vilken effekt valkampanjer har på väljarkåren. Partier världen över spenderar miljarder kronor på att professionalisera och effektivisera sina valkampanjer för att få bästa möjliga effekt. Det logiska antagandet är att partierna är övertygade om att kostsamma valkampanjer genererar röster som rättfärdigar de enorma kostnaderna. Enligt Strömbäck (2009) finns det emellertid forskare som hävdar att valkampanjer enbart har en marginell effekt och inte alls står i proportion med summorna partierna är beredda att spendera. Paradoxen med att partier satsar stora summor på valkampanjer medan forskare hävdar att effekterna är marginella skulle kunna förklaras med att *kampanjeffekter* definieras alltför snävt. Kampanjeffekter har länge definierats som *omvändning* där väljare byter från ett parti eller en kandidat till en annan men idag ses även *aktivering* och *förstärkning* som kampanjeffekter. Med aktivering avses att potentiella väljare blir mer medvetna om sina egna värderingar och åsikter vilket leder till ökat politiskt intresse för partier och kandidater som driver en politik som är i linje med väljarnas värderingar och åsikter (Strömbäck, 2009:229). Med förstärkning avses att exponering för media eller valkampanjer förstärker de potentiella väljarnas redan befintliga värderingar och åsikter. Bara för att det inte sker någon förändring, betyder det inte att effekt saknas. Strömbäck (2009) kommer fram till att valrörelser trots allt har stor betydelse för hur väljare röstar. Valrörelser bidrar till att öka väljarnas politiska intresse och öka väljarnas politiska nyhetskonsumtion samt att förtydliga allmänhetens dagordning och övertyga väljare om att de har bestämt sig för att rösta på ”rätt” parti eller kandidat.

Elmelund & Hopman (2012) har undersökt det danska lokalvalet 2009 och gjort en studie där de försöker komma fram till om mer medial exponering ökar benägenheten att personrösta. Studien gick ut på att fråga 3336 danska väljare om hur deras mediavanor (Dagstidning, TV) såg ut, samt om de hade personröstat eller inte. Studien visar att det finns en korrelation mellan medial exponering och benägenheten att personrösta där dagstidningar visade på större inverkan än TV. I övrigt visade studien även på att väljare som direkt tagit del av valkampanjer oftare personröstade (Elmelund & Hopman, 2012:128-129). Det är dock inte sagt att ökad personröstning är samma sak som ökad personifiering. Det är inte heller sagt att ökad medial exponering ökar personifieringen, men däremot underlättar media för personröstning genom information om kandidaterna (Elmelund & Hopman, 2012:128-132).

Mediernas makt över dagordningen är också en viktig kugge som styr debatten under valrörelser. Teorin om dagordningen visar att det finns tydliga samband mellan de frågor som medierna tar upp och vad som folk tycker är viktigt. Samtidigt finns det en teori om *sakägarskap* som syftar på att vissa partier ”äger” vissa frågor, som till exempel Folkpartiet med Jan Björklund i spetsen som ägt skolfrågan. Ur partiernas och kandidaternas synvinkel är det därför viktigt att valrörelserna handlar om frågor som de äger. För kandidater till EUP-valet är det i synnerhet viktigt att deras hjärtefrågor hamnar i fokus då det ändå är cirka hälften av väljarna som personröstar (Berg & Oscarsson, 2015:8-9; Oscarsson & Holmberg, 2010:179; Strömbäck, 2010:431).

De strukturella faktorerna är mer av övergripande art på systemnivå vilket gör det svårare att se direkta kopplingar till väljarnas benägenhet att personrösta, och i vilken utsträckning väljarna har strukturella faktorer i åtanke när de resonerar och motiverar sina beslut inför personröstning. Det saknas studier som låter väljarna själva berätta om, och hur, de strukturella faktorerna skulle ha en inverkan på deras sätt att resonera inför beslutet att personrösta eller inte.

2.2 Individuella faktorer

2.2.1 Politiskt intresse

André et al. (2012) har undersökt personröstning i de Belgiska regionala valen 2009 för att få bättre förståelse om väljarkårens röstningsbeteende i samband med personröstning. André (2012) menar att personröstning är till synes ett mer sofistikerat röstningsbeteende och mer tillgängligt för politiskt intresserade och involverade väljare. Mindre politiskt aktiva personer tenderar att enbart kryssa för ett parti utan att särskilja på kandidaterna. Oscarsson och Holmberg (2010:188) är inne på samma spår och finner starkare mönster på motivations- och kompetensfaktorerna än på de sociala faktorerna. Men resultaten visar också att om man undantar de mindre grupper som hade mycket höga respektive låga värden på Oscarsson och Holmbergs mätinstrument påverkades inte benägenheten att personrösta mycket i faktorer som allmänt politiskt intresse och politisk kunskapsnivå (Oscarsson & Holmberg, 2010:188).

Att särskilja kandidater från partier som oftast agerar som kollektiv kan vara svårt och därmed blir det också mer resurskrävande för väljare att lägga personrösten på enskilda kandidater. Personröstningen kräver därför engagemang att lära känna och jämföra kandidater. Politiskt intresse kan i det avseendet öka benägenheten att personrösta där politiskt intresserade är mer intresserade av de enskilda kandidaternas personliga egenskaper än politiskt ointresserade väljare (Elmelund & Hopman, 2012:130). Det är inte själva personröstningen som handling som är mer resurskrävande utan det är motivationen och intresset för personröstning som är mer resurskrävande. Högre grad av politiskt intresse kan därför vara en indikator på potentiellt personröstande. Samtidigt måste det poängteras att personröstning är, teoretiskt, lika lite resurskrävande som röstning. Det är också viktigt att skilja på politisk kunskapsnivå utbildningsnivå. Oscarsson och Holmberg (2010:186-187) poängterar att det inte skiljer sig mycket i andelen som personröstar beroende på utbildningsnivå. André et al. (2012:4) stärker dessa fynd med deras egen studie som visar att det är det politiska intresset som är en faktor, inte utbildningsnivå trots deras hypotes om att mindre andel lågutbildade skulle personrösta än högutbildade. Däremot kan högre utbildning och socialt nätverkande korrelera med varandra, där politiska idéer utbyts. Ålder och kön är också en bidragande orsak till uppdelning av väljare. Politisk medvetenhet tenderar att vara högre hos äldre män. Yngre politiskt aktiva röstberättigade har en tendens att agera mer individuellt och direkt gentemot den politiska eliten medan äldre agerar mer på det ”klassiska” viset av politiskt deltagande med starkare partiidentifikation. Äldre är också mer medvetna om sina politiska alternativ och använder mer tid och resurser för att komma fram till ett genomtänkt alternativ att lägga sin röst på. Det finns indikationer som visar att relationen mellan ålder och personröstning är kroklinjig, vilket betyder att det endast är åldersgruppen 30-50 år som personröstar oftare (André et al., 2012:4).

2.2.2 Kandidatkännedom

Personröstning kan också ses som ett tecken på närheten mellan väljare och kandidater. Närhetsmodellens hypotes är att väljare är mer benägna att lita på kandidater som de känner på ett eller annat sätt. Det är inte helt ovanligt att politiker besöker olika organisationer och kommer på så sätt i kontakt med väljare som är aktiva inom någon intresseorganisation så som t.ex. fackföreningar eller kvinnorrättsorganisationer. Väljare som är aktiva inom intresseorganisationer kommer med största sannolikhet att stödja kandidater som har intentionen att främja deras politiska önskemål (André et al., 2012:5). Relationen mellan

väljare och kandidater varierar beroende på om valdistriktet är beläget på landsbygden eller i urbana områden. Landsbygden kan vara mer intim och det finns en större sannolikhet att de lokala kandidaterna har tätare socialt nätverk i orten de representerar (André et al., 2012:6). Det är dock inte bara genom personlig interaktion som väljare och politiker knyter band, det är även via media som väljare kan få en falsk känsla av närhet till kandidaterna. Genom klassisk media, som TV och radio, är det oftast endast partiernas framstående kandidater som får uppmärksamhet. Men i dagsläget har sociala medier ändrat spelreglerna vilket gör att de flesta kandidaterna har möjligheten att få uppmärksamhet beroende på hur skickliga de är att hantera sociala medier. Populära kandidater som väljarna inte känner personligen utan bara genom media kan också innefattas i närhetsmodellen. Inför EUP-valet 2009 hade flera partier kända kandidater som dragplåster på sina listor som till exempel Marit Pulsen (FP) och Gudrun Schyman (FI). Oscarsson och Holmberg (2010:185) drar den slutsatsen att kända kandidater kan ha en positiv effekt på personröstningen men att effekterna ibland enbart syns inom partiet vilket inte påverkar valutgången som sådan.

2.2.3 Partiidentifikation

Partiidentifikationen är ytterligare en individuell faktor som kan ha en inverkan på personröstningen. Västvärldens minskade partiidentifikation leder till att klass och ideologi inte spelar lika stor roll längre. Partier försöker fånga fler väljare när de ideologiska skiljelinjerna blivit mer otydliga. Väljare är på så sätt mer rörliga än tidigare och känner inte samma spårbindenhet men att framställningen av de individuella kandidaterna blivit än mer påtagliga (Karvonen, 2010:1-2). Idag är partiidentifikationen hos väljare rekordlåg och väljarrörligheten rekordhög och allt fler är ovissa långt in i valrörelsen. Mellan 1968 och 2006 ökade andelen väljare som bestämmer sig under valrörelsen vilket parti de ska rösta på från 23 procent till 58 procent. Andelen som byter parti mellan två valrörelser ökade från 13,7 procent till 37,1 procent under samma tidsperiod samt att andelen som byter parti under valrörelsen gick från 8,4 procent till 20,1 procent. Den ökade väljarrörligheten bör hänga samman med väljarnas uppfattning om stark partiidentifikation som sjunkit till rekordlåga 15 procent år 2006 om man jämför med 39 procent år 1968 (Strömbäck, 2009:234). Dessa siffror gäller riksdagsvalet men kan, enligt mig, även kopplas till EUP-valet då samma partier är aktiva även där. När väljare saknar partiidentifikation och rörligheten mellan partier ökar, då börjar andra faktorer spela roll. Partiernas förmåga att lyfta deras sakfrågor på dagordningen

och kandidaternas förmåga att övertyga väljarna om att just de kan driva igenom sakfrågorna efter valet har blivit allt viktigare. Partier kan inte längre luta sig tillbaka och vara säkra på en viss procent under valet utan måste få fram de rätta kandidaterna som kan locka till sig väljare via valkampanjer och media.

Forskningsresultaten är ganska splittrade vad gäller de individuella faktorerna vilket inte är så förvånansvärt. Alla individer har sitt sätt att resonera och motivera vilket kan vara helt oberoende av politiskt intresse, kandidatkännedom, partiidentifikation eller social bakgrund. Både de strukturella och individuella faktorerna förhåller sig till varandra som en del av politik, partier och val i en demokrati. Trots att studien är ute efter personliga resonemang kan vi inte bortse från det politiska spelet på systemnivå som påverkar väljare. De statistiska forskningsresultaten ger oss en bra bild av vilka som personröstar men vi saknar studier där väljarna själva berättar nyanserat om deras tankar och resonemang inför beslutet att personrösta.

2.3 Analysschema

Jag har valt att undersöka väljarnas resonemang och motivering till varför de valt att vid, någon eller några gånger, personrösta i EUP-val och/eller riksdagsval genom att fokusera på två teman; strukturella faktorer och individuella faktorer som jag tagit upp tidigare i studien. Dessa två teman anser jag ge en bra överblick över mitt forskningsproblem och mina frågeställningar. Jag kommer även att skilja på EUP-val och riksdagsval. Studien har inte som avsikt att se hur väl tidigare teorier är i linje med mina kommande fynd, studiens avsikt är att genom djupare samtalsintervjuer med väljare få ytterligare bättre förståelse om hur väljare resonerar inför beslutet att personrösta eller ej. De tidigare teorier som redan finns inom forskningen är till för att ha ett teoretiskt ramverk att luta sig mot och analysera men huvudsyftet är att presentera teoriutvecklande resultat. När intervjuerna är gjorda och materialet har analyserats ska jag återkoppla till analyschemat för att få en övergripande bild. Min hypotes är att alla dessa faktorer på något sätt påverkar väljarna och deras sätt att resonera. Kopplingen mellan faktorerna kanske inte alltid är direkt eller rak men att det finns en övergripande struktur som binder dem samman.

EUP-val	Riksdagsval
Strukturella faktorer	
Valens karaktär	
Personifiering	
Media/valrörelser	
Övriga motiv	
Individuella faktorer	
Politiskt intresse	
Kandidatkännedom	
Partiidentifikation	
Övriga motiv	

Det första temat, strukturella faktorer, kopplas till valens karaktär, personifiering och det mediala under valrörelser. Hur respondenterna uppfattar valens karaktär är viktigt för att vi ska veta vad väljare anser om de två olika valen. Hur väljarna uppfattar valens karaktär ger oss också en indikation om hur viktiga valen uppfattas och hur engagerade väljare är för respektive val. Ur ett strukturellt perspektiv är även det omstridda begreppet personifiering intressant trots att det är svårt att fastställa om det skett någon personifiering av svensk politik. Trots detta ska jag försöka komma fram till vad respondenterna har att säga om personifiering. Under valrörelsen exponeras väljare mycket för media och valkampanjer där det fokuseras på kandidater och deras partier. Det är svårt att undkomma valrörelser när det väl kommer igång och det är svårt att veta om man påverkas av det mediala trycket. Det kan dock vara svårt att få svar på om strukturella faktorer påverkar väljarnas benägenhet att personrösta. Respondenterna kan mycket väl påverkas undermedvetet av kanske personifiering eller det mediala trycket under valrörelser.

Det andra temat, individuella faktorer, är kärnan i den här studien. Det är här jag ska få fram essensen i min undersökning genom att analysera hur väljarna resonerar när de bestämmer sig för att personrösta. Jag lutar mig mot tidigare teorier om att politiskt intresse och kandidatkännedom ökar benägenheten att personrösta samt hur en generellt dalande svensk partiidentifikation förändrar sättet väljare resonerar. Den mediala aspekten behöver inte enbart vara av strukturell art, utan kan även ses som en individuell faktor. Genom sociala medier kan

kandidater och partier nå ut till individer på ett helt annat sätt än tidigare. Respondenternas politiska intresse, eller ointresse, kan ge intressanta svar på om vad det är som styr benägenheten att personrösta.

3. Metod

3.1 Design

Studien kommer att baseras på samtalsintervjuer som motiveras genom att det endast finns lite tidigare forskning om hur väljare som personröstar själva resonerar. Genom djupare samtalsintervjuer finns det möjlighet att få information som är svår att få fram genom kvantitativa studier. Respondenterna kan utveckla och nyansera sina svar på ett bättre sätt som skulle bidra till en bättre förståelse om hur väljarna resonerar kring personval. Oscarsson och Holmberg (2013:274) har i tidigare undersökningar bett personröstarna att motivera varför de kryssat för en specifik kandidat. Resultaten visade att de som personröstat hade olika motiveringar som t.ex. kandidaternas sociala grupptillhörighet, personliga egenskaper eller att kandidaten helt enkelt var bäst. Resultaten är intressanta men jag tycker att de indikerar allt för mycket på varför vissa enskilda väljare valde att personrösta på en specifik kandidat, inte varför de enskilda väljarna valde att personrösta överlag och problemet med denna typ av studier är att forskare inte kommer fram till tillräckligt tillförlitliga empiriska resultat som skulle kunna stärka de förutfattade hypoteserna. Enligt André et al. (2012:15) bör forskare fokusera på djupare samtalsintervjuer med väljare för att få reda på vilka egenskaper väljare söker hos kandidaterna och vad som motiverar väljare att personrösta. Denna studie har i avsikt att tillföra en annan dimension till de statistiska undersökningar som bl.a. genomförts av Valforskningsprogrammet vid Göteborgs universitet och förhoppningsvis bidra med kompletterande fynd. Samtidigt som syftet är teoriutvecklande så ämnar studien att undersöka hur väljarna uppfattar EUP-valen och riksdagsvalen (Esaiasson et al., 2012:253-254). Respondenternas svar kommer att analyseras där jag kategoriserar resultaten. Kategoriseringen är till för att lättare kunna få en bild på om de strukturella och individuella faktorerna spelar roll i hur väljarna resonerar kring personröstning. Därefter kartlägger jag resultaten för att kunna finna de mer djupgående skiljelinjerna i svaren för att få fram nya, teoriutvecklande svar som tidigare forskning inte har funnit (Esaiasson et al., 2012:272). Till skillnad från kategorisering i kvantitativ innehållsanalys är syftet inte att försöka ”matcha” de

empiriska fynden med tidigare teorier (Esaiasson et al., 2012:201). Tanken är att vara klar när jag vridit ur så mycket som möjligt ur mitt material och ställt samman det på ett relevant sätt.

3.2 Val av intervjupersoner

Djupare samtalsintervjuer eller så kallade kvalitativa intervjuer används av forskare för att få en bättre och mer nyanserad bild av hur individer uppfattar ett särskilt ämne till skillnad från kvantitativa intervjuer där individer endast har ett begränsat antal svarsalternativ. Metoden kan användas på flera sätt, men syftet är alltid att få respondenten att beskriva hur hen uppfattar det givna ämnet som studien handlar om (Esaiasson et al., 2012:257). Formuleringen av studiens syfte kan dock variera beroende på hur forskaren väljer att specificera ämnet och hur kriterierna för valet av respondenter ser ut. Det underliggande syftet är att, med så stor variation som möjligt, beskriva befolkningens uppfattning om en viss frågeställning. När det handlar om frågeställningar som berör stora delar av befolkningen kan det vara svårt att hävda att man har tagit med all variation, jämfört med om man hade haft en frågeställning som enbart berörde en liten del av befolkningen. I mitt fall handlar det om röstberättigade svenskar som röstar och den siffran uppgår till cirka 6 miljoner (Oscarsson & Holmberg, 2013:9). Min forskningsfråga är mer av en teoriutvecklande art, snarare än teoriprovande av tidigare forskning. För mig är det viktigt att hitta relevanta och viktiga variationer bland mina respondenter snarare än att hitta alla variationer, därav använder jag mig av icke-representativt urval men med maximal variation som går lite hand i hand med det teoretiska ramverk som jag tar hjälp av.

För det första valde jag personer som personröstat i EUP-valen, riksdagsvalen, både och, eller inte personröstat alls. Där är det högst relevant att ha en god variation för att se om det skiljer sig hur väljare resonerar inför de olika valen. Den andra variabeln var ålder och kön. Det finns knappt någon skillnad på andelen män och kvinnor som personröstar (Oscarsson och Holmberg, 2013:272). Det är ändå viktigt att ha en representativ variation på den här punkten för att män och kvinnor kan ha olika preferenser som motiverar personröstning. När det gäller ålder är jag väldigt intresserad om det skiljer mycket på hur respondenter från olika generationer resonerar. Om t.ex. unga respondenter motiverar sitt personröstande på influenser från sociala medier eller om äldre respondenter refererar till deras kanske givna partiidentifikation? Den tredje variabeln var politiskt intresse. Med politiskt intresse menar jag om respondenten ser sig själv som politiskt intresserad eller inte och om respondenten

anser sig vara politiskt engagerad. Oscarsson och Holmberg (2013:270-273) har tagit fram statistik som visar att det finns skillnader i andelen väljare som personröstare beroende på om man anser sig själv vara politiskt intresserad eller inte. Forskare talar också om att personröstning är aningen mer resurskrävande än partiröstning och att närheten till politiker tenderar att öka benägenheten till personröstning, vilket gör väljarnas politiska resursnivåer till en relevant aspekt (André et. al.). Dock bör det påpekas att det inte är givet att politiskt intresse per automatik leder till ökade politiska resurser eller vice versa. Det bör också påpekas att det ryms väldigt mycket i begreppet ”politiskt intresse” men att det i det här fallet handlar det om den subjektiva uppfattningen. Den fjärde variabeln var partiidentifikation. Jag tror att den dalande partiidentifikationen kan ha förändrat dynamiken i röstningsbeteendet i Sverige, vilket gör att jag tror det kan ge olika intressanta svar beroende på om respondenterna känner en partiidentifikation eller ej. Den femte och sista variabeln var kandidat-känedom. Jag ville ha en variation i kandidat-känedom om respondenterna har en personlig koppling eller koppling genom någon medial kanal till någon politiker och om det i så fall kunde vara någonting som hade en inverkan på benägenheten att personrösta.

För att hitta respondenterna bad jag vänner att fråga sina vänner, förutsatt att de stämde in med mina kriterier, om de kunde tänka sig att ställa upp på samtalsintervjuer. Jag hittade även två respondenter på mitt gamla jobb. Antalet respondenter landade på åtta stycken. Åtta stycken kändes som ett tillräckligt antal för att jag skulle lyckas få fullgod variation. Mer precist valde jag dessa åtta respondenter för att de passade in i urvalsvariationen som jag sökte efter. Antalet är inte heller det absolut viktigaste då det inte finns några direkta regler på detta (Naurin, 2009:131-132; Esaiasson et al., 2012:261).

Tabell 1.1 Översikt av intervjupersoner.

Intervjuperson Ålder och kön	Personröstat i EUP-val	Personröstat i Riksdagsval	Politiskt intresse	Parti- identifikation	Kandidat- känedom
1. Kvinna, 30	Ja	Nej	Nej	Nej	Ja
2. Man, 39	Ja	Ja	Nej	Ja	Nej
3. Man, 36	Nej	Ja	Ja	Ja	Ja
4. Man, 60	Nej	Nej	Ja	Nej	Ja
5. Kvinna, 64	Nej	Ja	Ja	Ja	Nej
6. Kvinna, 26	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej
7. Man, 27	Nej	Nej	Ja	Nej	Ja
8. Kvinna, 27	Ja	Ja	Ja	Nej	Ja

Kommentar: Tabellen sammanfattar huruvida respondenterna personröstat eller ej, och deras egen uppfattning om deras politiska intresse, partiidentifikation och kandidat-känedom. Frågorna, förutom om personröstning, är ganska breda vilket gjorde att jag också fick fyra nyanserade svar istället för bara JA eller NEJ. På frågan om upplevd politiskt intresse svarade två nej men att de under valrörelser ändå tillskansade sig information om kandidater och partier för att få en bättre bild. De svaren tolkar jag som avsaknad av allmänt politiskt intresse. Två av respondenterna svarade att de även varit politiskt aktiva tidigare i sina liv. På frågan om partiidentifikation svarade endast två att de kände en partiidentifikation, en som valde mellan två partier, en som höll sig till ett block och resten kunde tänka sig rösta på flera olika partier under de rätta omständigheterna. Frågan om kandidat-känedom var en tvåbottnad fråga med både personlig känedom och om respondenten upplever en närhet till en viss politiker via media. Tre respondenter kände en politiker personligen, två genom media och tre hade ingen koppling till politiker. I resultatdelen har jag numrerat citat som jag använder, numren avser samma respondent som i tabellen ovan.

3.3 Intervjuer

Intervjuerna ägde rum i Göteborg under juli månad i år. Varje intervju varade mellan 15 och 25 minuter beroende på utvecklade svar respondenterna gav. Fem av intervjuerna var personliga möten hemma hos respondenterna, två ägde rum på en arbetsplats och en genomfördes via telefon. Sju av intervjuerna spelades in och transkriberades i efterhand. Intervjun via telefon fick jag anteckna under tiden vilket påverkade samtalsdynamik. Att intervjuerna genomfördes cirka ett år efter det senaste valet påverkade endast respondenternas mer specifika svar om kandidaternas namn och valkampanjer. Upplägget var att mjukstarta intervjuerna med lite generella tankar om EU och den svenska politiken. Vidare följde frågor som rörde de strukturella och individuella faktorerna samt respondenternas resonemang kring personröstning (se bilaga). Jag använde mig av teman för att få svar på respondenternas uppfattning om olika faktorer som respondenterna kanske aldrig reflekterat över. Det ledde till att jag vid vissa tillfällen fick förklara utförligt vilket kan ha givit respondenterna en förförståelse av mina avsikter. Jag försökte undvika att ställa ledande frågor men bristen på erfarenhet kan ha påverkat intervjutekniken som inte var optimal (Esaiasson, 2012:235). Respondenterna fick även lite olika frågor beroende på om de hade personröstat eller inte. När jag kände att jag började få liknande svar på flera av mina frågor bestämde jag mig för att åtta respondenter räckte och att det viktigaste var det genomtänkta urvalet.

4. Resultat

I det här kapitlet presenteras studiens resultat efter de två teman som presenterades i syftet och analys-schemat; Strukturella och individuella faktorer. Jag går även in på de uppdelningar inom respektive tema som presenterades i teori och tidigare forskning samt hur väl resultatens svarar på mina frågeställningar. Min hypotes var att alla nämnda faktorer har en inverkan på väljarnas villighet, eller motvillighet att personrösta. Jag tror dock att det är en komplex struktur som binder samman faktorerna.

4.1 Strukturella faktorer

För att få svar på mina forskningsfrågor utgick jag från frågor som kunde kopplas till mina teorier om personröstning. Målet var att genom att ställa frågor om både strukturella och individuella faktorer och faktorernas underkategorier få fram svar på mina frågeställningar i enlighet med analys-schemat. På strukturell nivå ville jag veta hur väljarna ser på valens karaktär, personifiering av politiken, media och valrörelser i respektive val. Min forskningsfråga på strukturell nivå löd; Hur resonerar väljarna om strukturella faktorer i respektive val? Vad gäller valens karaktär fick jag fram svar som tyder på att väljarna ser EUP-valet som ett viktigt val men att Europaparlamentet känns avlägset och långt bort. Svaren visade också att respondenterna ansåg att Europaparlamentets politiska uppgift var mer av en övergripande och global art jämfört med riksdagsvalet, vilket tydligt kan kopplas till teorin om ”andra rangens val”.

”EU-valet känns längre ifrån men jag förstår att det är jätteviktigt, man vet bara inte riktigt vilka som är där och vad de står för och hur de jobbar. Man är väl lite mer van med riksdagsvalet och man vet vad de pratar om och det är lättare att följa, det kommer lite mer in i vardagsrummet.”(Intervjuperson 5)

Valens skilda karaktär var av betydelse om respondenterna hade tydliga uppfattningar om vad som var viktigt i respektive val. De respondenter som hade personröstat i EUP-valet tyckte att

det krävs politiker som kan föra Sveriges talan på ett bra sätt och som brinner för övergripande och globala frågor. Av de som personröstat i EUP-valet märktes det tydligt att det var de enskilda kandidaterna, inte partierna, som stod i centrum och att det var de enskilda kandidaternas hjärtefrågor som vägde tungt.

”När det gäller EUP-valet så känner jag att där behöver det vara någon som talar för Sveriges räkning och en stark personlighet. Så att där har jag personröstat så till vida att jag vill ha en känd kandidat som jag sett innan och vet kan föra Sveriges talan på ett bra sätt.”
(Intervjuperson 2)

När det gäller riksdagsvalet så var svaren enhetliga där alla tyckte att riksdagsvalet och riksdagen ligger närmare hjärtat, påverkar ens vardag och man är mer insatt. Alla respondenterna tyckte att riksdagsvalet handlade mer om nationella angelägenheter där det var viktigare med rätt parti än kandidat.

”Jag lägger ner mer vikt på riksdagsvalet för att det är det landet jag ska leva i (handlar mer direkt om nationella angelägenheter), och även om EU är ett styrande organ som man ska rätta sig efter. Det känns ändå viktigare med riksdagsvaletval och att det finns ett parti som jag kan relatera till som styr.” (Intervjuperson 1)

”Direkt så tänker jag personligen att det är roligare, det är tydligare kopplingar till ens vardag och tydligare kopplingar till politiker som personer. Det är mer nationellt förankrat. Det känns ändå som att det är riksdagen som bestämmer även om beslutet kommer från EU, kalla det kanske för traditionens makt.” (Intervjuperson 7)

Riksdagsvalet uppfattades av respondenterna som ett val där partiet och partipolitiken bör stå i centrum. Riksdagsvalet ligger klart och tydligt närmare till hands och respondenterna uppfattar det som att det som beslutas i riksdagen kommer att påverka deras liv på ett mer påtagligt sätt. I EUP-valet handlade det mer om att rösta på en kandidat eller ett parti som engagerar sig i globala frågor och som för Sveriges talan. Jag tolkar respondenternas svar som att EUP-valet ligger på en annan nivå än riksdagsvalet vilket kanske gör det svårt att vara

insatt. Respondenterna tycker att EUP-valet är viktigt och ibland kanske viktigare än riksdagsvalet men då det är så avlägset är det svårt att engagera sig.

När det kommer till om respondenterna upplevde en ökad personifiering inom svensk politik fick jag ganska så spridda svar. Tre av respondenterna svarade att de inte alls hade upplevt någon personifiering av svensk politik eller någon mer kandidatcentrerad valkampanj. Två upplevde att det kanske finns en ökad personifiering men att det gäller både EUP-val och riksdagsval. En respondent svarade att hon i så fall hade upplevt en viss personifiering inför riksdagsval där hon sett flertalet plakat med bild på olika kandidater.

”Nej, i så fall är det riksdagsvalet med alla plakat ”rösta på mig” men inte så att jag kommer ihåg dessa kandidater, märkte inget sådant inför EUP-valet. Såg på SVT:s frågestund inför riksdagsvalet och där kunde jag ta del av kandidaternas åsikter, såg inget sådant inför EUP-valet.” (Intervjuperson 1)

Två av respondenterna svarade att de absolut upplevde en ökad personifiering i EUP-valet där kandidaterna upplevdes vara i centrum istället för partierna.

”Ja, jag tycker definitivt att det är så i EUP-valen. Det är mer personen i fokus i EUP-valet och partiet i RD-valet. Det blir lite personfixering i EUP-valet.” (Intervjuperson 5)

Frågan om personifiering är en svår fråga som kan upplevas på många olika sätt beroende på vad man jämför med, vad man tar del av och hur intresserad man är. Jag tolkar det ändå som att de som är intresserade och tar del av valkampanjer upplever att kandidaterna på ett eller annat sätt får mer uppmärksamhet i media. Teorierna om personifiering stärks aningen efter resultaten i denna studie. Det svenska valsystemet i riksdagsvalet bjuder inte riktigt till någon personifiering medan valsystemet i EUP-valet kan öka den uppfattade personifieringen.

Enligt Strömbäck (2009) är det centrala inte frågan om det finns några kampanjeffekter utan snarare när, var och hur kampanjeffekter uppstår. Mina respondenter var inte så säkra på om

de medvetet hade blivit påverkade av olika valkampanjer men de flesta medgav ändå att de uppfattar en ökad medial exponering under valrörelsen. I en tid när över hälften bestämmer sig under valrörelsen vem de ska rösta på är det inte rimligt att påstå att valkampanjer saknar betydelse eller att väljare inte tar in någonting från den exponering de utsätts för. Under samtalsintervjuerna var det ingen som direkt medgav att de personröstar på ett visst sätt med anledning av den mediala exponeringen men samtidigt är det svårt för respondenterna att spekulera i något som skett undermedvetet.

”Skulle inte rösta på ett parti på grund av några inlägg på Twitter från en kandidat. Men det har hänt att jag fått upp ögonen för någon kandidat via sociala medier. Och om kandidaten skulle vara på listan för ett parti som jag gillar, då skulle det vara möjligt att jag kryssar på just denna kandidat av den anledningen att jag följt hen på olika medier.” (Intervjuperson 1)

Tre av respondenterna upplevde att valrörelsen inför riksdagsvalet var betydligt större än inför EUP-valet. Två av respondenterna påpekade att det också behövs mer information om EUP-valet så att väljare skulle ha lättare att engagera sig.

”Det kunde varit mer information om EUP-valet och vilken inverkan det har. Det är ju mycket koppling mellan kandidater och partier innan valet men kanske inte sen i europaparlamentet, man borde få mer information om vilka konsekvenser ens röst får. Det känns som att informationen till riksdagsvalet är bättre och även om man inte vet så tror nog många att de vet.” (Intervjuperson 7)

Storleken på valrörelser och hur mycket medial uppmärksamhet politiker får är kanske inget man går och tänker på i vanliga fall. Respondenterna hade ändå en viss bild på hur de ser på valrörelser. Valrörelsen inför riksdagsvalet uppfattas som större och att det skulle behövas mer information om EUP-valet för att göra det mer populärt. I övrigt hade sociala medier gjort ett intryck på respondenterna. Tre av respondenterna tyckte att politiker som är aktiva på sociala medier når ut till väljarna och de blir mindre anonyma. En respondent menade dock att överflödet av information gör det svårare att sälla bland kandidaterna.

På min forskningsfråga kan jag, i det stora hela, konstatera att valen skiljer sig åt på strukturell nivå. Dock är det svårare att få fram enhetliga svar på faktorer som väljarna kanske inte tänker på så ofta. Med tanke på teorierna så tycker jag att jag har fått fram relevanta svar som styrker vissa teorier. Teorin om ”andra rangens val” var kanske den mest tydliga som visade att väljarna har andra kriterier i EUP-valet om vad som är viktigt, jämfört med riksdagsvalet. Väljarnas tyngdpunkt låg även på sakfrågor som skulle handskas på ett mer övergripande sätt i Europaparlamentet. Resultaten om personifiering var svåra att applicera på teorierna. Okunskapen om valsystemens utformning styrde frågan om personifiering till att mer handla om media och valkampanjer som visserligen går hand i hand. De personliga valkampanjerna i EUP-valet verkar ha en positiv effekt på personifieringen. Väljarna ville ha starka och kända kandidater som kan föra Sveriges talan på den globala politiska arenan.

4.2 Individuella faktorer

Min forskningsfråga på individuell nivå löd; Hur resonerar väljarna om individuella faktorer i respektive val. Underkategorierna var politiskt intresse, kandidatkännedom och partiidentifikation. Det är de individuella faktorerna som i slutändan ska ge svar på min sista forskningsfråga; Hur motiverar väljarna sina beslut att personrösta, eller inte, i EUP-val och/eller riksdagsval?

De politiskt intresserade respondenterna hade mer välutvecklade och genomtänkta svar även om frågorna kom snabbt och utan kontext. Resonemanget gick på ett mer övergripande sätt ur ett politiskt perspektiv och våra diskussioner seglade ibland iväg till helt andra politiska frågor. De två respondenter som, för det mesta, bara var politiskt intresserade under valrörelserna koncentrerade mycket på sakfrågor och blockpolitik. I min studie gick politiskt intresse och personröstning inte hand i hand. Jag fann både politiskt intresserade som inte personröstade och politiskt ointresserade som personröstade men jag utesluter inte på något sätt att politiskt intresserade kan personrösta i större utsträckning som till exempel Oscarsson och Holmbergs (2013) statistik visar. Det politiska intresset kan ge uttryck på olika sätt och kanske ha en negativ effekt på hur väljare resonerar.

”Ja, men dagens politiker är så tråkiga och fantasilösa så de får inte mig att bli engagerad.”
(Intervjuperson 5)

Statistiken om den dalande partiidentifikationen verkar delvis stämma. Jag tolkade resultaten som att väljarna är mer flexibla även om man föredrar att hålla sig till sitt block inom politiken. I EUP-valet var sakfrågorna som dominerade vilket också stärker statistiken om den dalande partiidentifikationen. Även i riksdagsvalet var sakfrågorna viktiga men på ett annat sätt. Där uppfattade jag en starkare partiidentifikation men den var kopplad mer åt det ideologiska beroende på om man ville gynna den individuella livssituationen eller gynna samhället som helhet. André et al. (2012) hade en teori om att äldre väljare var mer partiljala än yngre men jag kan inte säga att jag tolkar det så utifrån mina resultat.

”Nja, ibland vänder jag kappan efter vinden och går på sakfrågor.” (Intervjuperson 4)

Frågan om eventuell kandidat-känedom är ytterligare en fråga som gav mig lite olika svar. Frågan var tvådelad, både om man kände någon kandidat personligen eller om man bara kände till en kandidat via media/sociala medier. Fem av respondenterna svarade ja. En respondent kände en kandidat personligen och hade även personröstat på den kandidaten. En respondent som inte hade personröstat tidigare var bekant med en politiker och hade kunnat tänka sig personrösta på den kandidaten.

”Inte bara som bekant men om hen representerade ett parti som jag sympatiserar med och om hen hade samma åsikter, ja.” (Intervjuperson 7)

En respondent svarade att hon följer kommunpolitiker genom lokaltidningen men hade hamnat i en intressekonflikt om de skulle kandidera till Europaparlamentet eller riksdagen. Respondenten menar att politikerna har gjort ett bra jobb i hennes kommun och då vill hon gärna ha dem kvar. Resultaten tyder på att kandidat-känedom ökar benägenheten att personrösta men inte enbart för de sociala banden utan att kandidaterna också står för samma sak som väljarna.

Frågeställningen om motivering till att personrösta, eller avstå, är ganska simpel men det intressanta är hur både strukturella och individuella faktorer möjligen influerar väljarna att till slut resonera på det sätt de gör. Till de som hade personrösta i båda valen ställde jag frågan: Vad fick dig att personrösta, hur resonerade du i respektive val? Till de som endast personröstat i ena valet ställde jag även frågan: Vad fick dig att inte personrösta i det ena valet? Här följer svaren jag fick under samtalsintervjuerna.

”Min grundtanke var inte att personrösta, min grundtanke var att rösta. SVT:s frågestunder fick mig att få extra starka sympatier för de individuella kandidaterna och jag fick gå in på djupet för att hitta den rätta kandidaten och det blev i slutändan sakfrågorna som avgjorde. I riksdagsvalet lyfts partierna fram mer vilket också får mig att bara se till partierna. Och var fjärde år står jag där i båset med en massa namn framför mig men jag har inte läst på och tänker inte kryssa bara för att. Mer information om varför det är viktigt att personrösta hade fått mig att göra det.” (Intervjuperson 1)

”I EUP-valet är partiet och dess politik fortsatt i centrum för min del men det är viktigt att välja rätt kandidat till parlamentet som representerar mitt sätt att se Sverige. Jag skulle kunna tänka mig att rösta på en stark kandidat från ett annat parti så länge den kandidaten representerar ett parti som liknar mitt eget parti. I riksdagsvalet är det definitivt partiet först och sen tittar jag på en kandidat som liknar mig själv i frågan om livssituation och jag har givetvis förståelse att kandidaten kanske inte blir invald om hen är långt ner på listan. Det som skulle få mig att avstå från att personrösta i RD-valet är om jag verkligen inte hittar en lämplig kandidat inom mitt parti. I EUP-valet anser jag nästan att man måste personrösta för att kandidaterna är mer i centrum.” (Intervjuperson 2)

”Jag har kryssat fram kvinnor med utländska namn för att jag tycker det bör komma fram politiker med olika bakgrund. Jag tycker att arbetare, utbildade och invandrare är underrepresenterade på verkställande positioner.” (Intervjuperson 3)

”Jo att just den kandidaten hade ett engagemang i vissa frågor, ville göra något annat och då stod ett namn som vågade säga ifrån, som vågade tala klarspråk. Jag tar in information och baserar mitt val på det.” (Intervjuperson 5)

”I EUP-valet läser jag på om kandidaternas hjärtefrågor som ska vara globala frågor som till exempel miljö och migration. I riksdagsvalet läser jag också på om kandidaternas hjärtefrågor men jag vill även att kandidaterna ska vara ganska lika en själv.” (Intervjuperson 8)

Till de som aldrig hade personröstat ställde jag följande fråga: Vad skulle få dig att personrösta i EUP-val eller riksdagsval?

”Ingenting, jag anser att partiet ska klara av att nominera kompetenta kandidater.” (Intervjuperson 4)

”Det som jag tycker är krångligt med personröstning är att ett parti kan ha mer övergripande partipolitik i linje med mina egna åsikter medan en kandidat måste vara mer exakt i linje med mina åsikter. Kanske också om jag känner igen mig i den kandidaten. Det känns som ett större val. Personligheten hade varit viktig för mig för det är ju ändå partipolitiken som styr.” (Intervjuperson 6)

”Om kandidaterna stack ut mer, nu känns det som att det är partilinjen som styr. Hade det varit tvärtom hade jag kunnat personrösta.” (Intervjuperson 7)

De som inte hade personröstat hade samma svar till både EUP-val och riksdagsval. Respondenterna kom med en del intressanta svar men jag kan tydligt se en koppling mellan strukturella faktorer och respondenternas svar. Vad gäller valens karaktär visar resultatet att kandidaterna är viktiga i EUP-valet när väljarna resonerar kring personröstning. Kandidaterna ska vara av det rätta virket som kan driva övergripande globala frågor och föra Sveriges talan. Respondenterna ser EUP-valet som ett val där kandidaterna ska driva lite mer abstrakta

frågor. I riksdagsvalet var det annorlunda där resultaten visar att respondenterna ville ha någon som liknar en själv och driver frågor som påverkar vardagen för väljarna. Det blir som en grupprepresentationstanke vilket inte har belysts tidigare inom forskningen. Andra motiverade sina beslut att inte personrösta med att politiken var för slätstruken eller att partierna borde vara tillräckligt kompetenta för att kunna utse lämpliga representanter. Den uppfattade personifieringen uteblev lite och kom mer att handla om synen på de olika valen. Trots att respondenterna upplevde en del personifiering i EUP-valet så var det mer valens karaktär som respondenterna motiverade sitt personröstande med. I riksdagsvalet uppfattades partipolitiken vara i centrum. Valrörelserna och media hamnade också lite i skymundan. Valrörelserna inför riksdagsvalet uppfattades generellt som större än inför EUP-valet. Men respondenterna kunde inte säga, eller jag kunde inte tolka det som att väljarna är medvetna om valrörelserna har något att göra med benägenheten att personrösta.

Respondenternas politiska intresse visade sig en del i resonemanget kring personröstning. Det politiska intresset kan bidra till att väljarna har intresse och engagemang att ta reda på information om kandidater och vilka egenskaper de vill att kandidaterna ska ha. Om respondenten inte hade personröstat men var politiskt intresserad kunde det istället betyda att respondenten antingen inte var tillräckligt påläst eller att de ansåg att partierna var kompetenta nog att välja ut kandidater när det ändå var partiets linje som följdes. Respondenternas kandidat-känedom var bara av hypotetisk art då respondenterna inte hade röstat på någon de kände. Närheten till kandidater var dock en hypotetisk motivering men bara om kandidaterna var i linje med respondentens politiska åsikter. Respondenterna motiverade inte sina svar med att koppla till partiidentifikationen, sakfrågorna var mer i fokus när det kommer till att motivera personröstning.

Det som var nytt i resultaten var respondenternas resonemang att personrösta på någon som liknar en själv och är i samma livssituation. Även resonemang om kandidaternas hjärtefrågor finns med bland respondenternas motiveringar. Jag tolkar det också som så att mer information hade fått fler väljare att personrösta. Partiernas starka dominans hämmar personröstningen enligt mina resultat. Väljarna tycker det är lönlöst att personrösta i riksdagsvalet när det ändå är partiet som styr hårt. Av någon anledning är väljarna av en annan uppfattning när det kommer till EUP-valet trots att det för det mesta är samma partier. Om

kandidaterna hade stuckit ut mer och varit mer fantasifulla så hade förmodligen personröstandet ökat.

5. Slutsatser

Det övergripande syftet med denna studie var att komplettera tidigare forskning och bidra till en teoriutveckling genom att undersöka hur väljare själv resonerar angående personröstning. Syftet var även att få en djupare bild över vad som får väljare att personrösta, eller avstå, i EUP-valen och/eller riksdagsvalen, samt hur de två olika valen skiljer sig åt i väljarnas ögon vad gäller personröstning. Hur resonerar väljarna om strukturella faktorer i respektive val? Utifrån resultaten tolkar jag det som att de strukturella faktorerna formar väljarnas uppfattning om Europaparlamentet, riksdagen och dess tillhörande val. Valens karaktär, upplevd personifiering och valrörelser är alla kopplade med varandra. Ansvar för att upplysa och engagera väljarna att delta i demokratiska val ligger hos partierna och media som är de främsta politiska aktörerna. Om de politiska partierna fortsätter själv att se EUP-valet som ett ”andra rangens val” kan de inte förvänta sig att väljarna ska tycka annorlunda. Om väljarna känner sig alienerade från kandidaterna i EUP-valet och partierna inte satsar lika mycket på valkampanjer som de gör i riksdagsval är det stor risk att det förblir ett ”andra rangens val” som återspeglas i valdeltagandet (Flickinger & Studlar, 2007:386; Hix & Höyland, 2013:184). Respondenterna upplever EUP-valet lika viktigt som riksdagsvalet men att det är svårt att bli engagerad när man saknar kunskap om hur Europaparlamentet fungerar och vilka kandidater som ställer upp i valet. Jag tolkar det som att de strukturella faktorerna har en viktig koppling till benägenheten att personrösta. Väljarna har en förutfattad mening om respektive val som skapas till stor del av strukturella faktorer. De strukturella faktorerna dikterar spelreglerna och skapar grunden till hur väljarna uppfattar de olika valen. Jag skulle inte påstå att de strukturella har en direkt effekt på benägenheten att personrösta men att komplexiteten hur alla faktorer hänger ihop finns där. Teorierna om strukturella faktorer är ofta svårverifierade för att det är komplext att få en enhetlig bild om något som är så subjektivt. Dock var inte syftet med denna studie att verifiera teorier utan snarare komplettera teorier. Jag tycker att fått fram bra resultat som visar att de strukturella faktorerna spelar roll och att väljarna i högsta grad tar till sig om vad som rapporteras i media och hur kandidaterna framställs. Dock tycker

jag att partier borde lägga mer fokus på hur väljarna uppfattar de olika valen och vad som är viktigt för dem.

På individuell plan tycker jag att jag har kunnat analysera resultaten på ett mer specifikt sätt. När det gällde det strukturella var det svårt att få fram specifika motiveringar som skulle påverkat benägenheten att personrösta. Däremot uppfattar jag det som att de strukturella faktorerna har lagt grunden till hur väljarna resonerar och sen är det väljarna själv som mer precist kan peka ut vad som motiverat deras personröstning baserat på individuella faktorer. På frågan om hur väljarna resonerar om individuella faktorer i respektive val visade resultaten att väljarna brister i partiidentifikation men att sakfrågor och kandidaternas hjärtefrågor slår högre än ideologi. Framförallt i EUP-valet visar väljarna att det är viktigt att ha kandidater som brinner för de rätta frågorna. Det var lite oväntat att sakfrågorna skulle vara så viktiga för väljarna. Allt som allt är det väldigt svårt att få en generell bild över hur väljarna resonerar när de bestämmer sig för att personrösta eller inte. Mina slutsatser är att politiska aktörer som partier och media formar väljarnas sätt att se på olika val. Aktörerna dikterar dagordningen om vad som är viktigt för väljarna att ta del av. På frågan hur väljarna motiverar sina beslut att personrösta, eller inte, i respektive val tolkade jag det som att allt fler väljare har siktet inställt på sakfrågor och ideologi får ställa sig åt sidan. Väljarna resonerar utifrån sin egen uppfattning om hur politiken ser ut och vad som är viktigt för dem snarare än deras sociala och politiska bakgrund. Dock kan ens politiska bakgrund ligga till grund för uppfattningen av politiken. I EUP-valet vill väljarna ha en kandidat engagerar sig i övergripande globala frågor och representerar Sverige på ett bra sätt medan i riksdagsvalet vill väljarna kunna känna igen sig själv hos kandidaterna och bli representerade av någon som är i liknande livssituation. I övrigt ville respondenterna personrösta på kandidater som stack ut, var kreativa och vågade stå upp för sin sak. Det denna studie har bidragit med är att få fram mer detaljerade utläggningar om hur svenska väljare ser på EUP-val och riksdagsval ur olika perspektiv och vad som motiverar väljarna att personrösta, eller ej, i respektive val. För framtida forskning rekommenderar jag att göra mer utförliga studier. Större kvantitativa studier som har resurser att statistiskt säkerställa en större variation av potentiella faktorer som har en inverkan på personröstning på fler nivåer.

Referenslista

André, Audrey, Wauters, Bram & Pilet, Jean-Benoit (2012) "It's Not Only About Lists: Explaining Preference Voting in Belgium." *Journal of Elections, Public Opinion & Parties*, 2012, 1-21. DOI:10.1080/17457289.2012.692374

Berg, Linda & Oscarsson, Henrik (2015) *20 år med personal*. Göteborg: Göteborgs Universitet, Valforskningsprogrammet Statsvetenskapliga institutionen.

Bjerling, Johannes (2012) *Personalisation of Swedish Politics* (Doktorsavhandling, Department of Journalism). Göteborg: Göteborgs Universitet.

Driessens, Olivier, Raeymaeckers, Verstraeten, Hans & Vandenbussche, Sarah (2010) "Personalization according to politicians: A practice theoretical analysis of mediatization." *Communications*, 35(2010): 309-326.

Elmelund-Praestekaer, Christian & Hopman, David Nicolas (2012) "Does Television Personalise Voting Behaviour? Studying the Effects of Media Exposure on Voting for Candidates or Parties" *Scandinavian Political Studies*, 35(2), 117-140.

Esaiasson, Peter, Gilljam, Mikael, Oscarsson, Henrik & Wängnerud, Lena (2012) *Metodpraktikan: Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. 4 uppl. Stockholm: Norstedts juridik.

Flickinger, Richard S. & Studlar, Donley T. (2007) "One Europe, many Electorates?: Models of Turnout in European Parliament Election after 2004" *Comparative Political Studies*, 40(4). 383-404.

Hix, Simon & Höyland, Björn (2013) "Empowerment of the European Parliament." *Annual Review of Political Science*, 16:171-189.

Hix, Simon, Marsh, Michael (2007) "Punishment or Protest? Understanding European Parliament Elections." *The Journal of Politics*, 69(2): 495-510.

Hobolt, Sara B., Spoon, Jae-Jae (2012) "Motivating the European voter: Parties, issues and campaigns in European Parliament elections." *European Journal of Political Research*, 51:701-727.

Karvonen, Lauri (2010) *The Personalisation of Politics. A Study of Parliamentary Democracies*. Colchester: ECPR Press.

Naurin, Elin. (2009) *Promising democracy: Parties, citizens and election promises*. (Doctoral thesis, Gothenburg studies in politics, 118). Göteborg: University of Gothenburg.

Oscarsson, Henrik & Holmberg, Sören (Red.) (2010) *Väljarbeteende i Europaval*. Göteborg: Göteborgs Universitet, Statsvetenskapliga institutionen.

Oscarsson, Henrik & Holmberg, Sören (2013) *Nya svenska väljare*. Stockholm: Norstedts Juridik.

SOU (1999:92) *Premiär för personval*. Stockholm: Elanders Gotab.

Schuck, Andreas R.T., Xezonakis, Georgios, Elenbaas, Matthijs, Banducci, Susan A. & de Vreese, Claes H. (2011) "Party contestation and Europe on the news agenda: The 2009 European Parliament Elections." *Electoral Studies*, 30(2011): 41-52.

Strömbäck, Jesper (2010) "Mediatization and Perceptions of the Media's Political Influence." *Journalism Studies* 12:4, 423-439.

Nord, Lars, Strömbäck, Jesper (Red.) (2009) *Väljarna, partierna och medierna – En studie av politisk kommunikation i valrörelsen 2006*. Stockholm: Författarna och SNS.

Van Aelst, Peter, Maddens, Bart, Noppe, Jo & Fiers, Stefaan (2008) "Politicians in the News: Media or Party Logic?" *European Journal of Communication*, 23(2), 193-210.

DOI: 10.1177/0267323108089222

Bilaga: Intervjuguide

Samtalsintervjuernas syfte var att få till en diskussion med respondenterna för att få fram nyanserade resonemang och motiveringar angående personröstning. Intervjuguiden skulle vara öppen utan direkta och ledande frågor utan den skulle grunda sig på olika relevanta teman. Jag lutar mig mot två teman; det strukturella och det individuella i EUP-valet respektive riksdagsvalet. Här presenteras grundfrågorna.

Strukturellt

- Hur ser du på EUP-val respektive riksdagsval?
- Hur viktigt är respektive val för dig?
- Hur ser du på valrörelserna till respektive val?
- Uppfattar du det som att det fokuseras mer på person än parti (personifiering) i de olika valen?
- Upplever du att partierna dominerar i båda valen?

Individuellt

- Är du politiskt intresserad? Och på vilket sätt?
- Har du någon kandidatkännedom personligen?
- Upplever du någon kandidatkännedom via media?
- Känner du någon partiidentifikation?
- Hur resonerade du inför beslutet att personrösta?
- Vad skulle få dig att personrösta?